

לע"נ ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"נ מרת לאה אלטע הדס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

המאמר בשבתורה



אזהרה המורה! העלון מיועד אך ורק לרציניים שיודעים את השיבות התפילה, ובשעת התפילה לא מעיינים בעלון ובשאר דברים.

לעילוי נשמת ר' דוב בן ר' מאיר יוסף ז"ל

חוקת

בהשקפה ראשונה

מאמרי השקפה, מוסר והנהגות

מסופר על רבי יהושע דוד רוזנפלד זצ"ל מתלמידי החפץ חיים זצ"ל: ידועה היתה התמדתו הגדולה של רבי יהושע דוד, שלא כאחרים התורה היתה חלק ממנו ותפסה את כל חושיו עד כדי התנתקות מוחלטת מכל הנעשה סביבו, כשהוא מנצל כל רגע כפשוטו לתורה, עד שאפילו בהליכתו היה לזקח עימו גמרא קטנה כדי שלא לבזבז אפילו רגע. ואם נשארו כמה דקות עד שהש"ץ יגש לעמוד או אחרי התפילה וכדו' מיד היה משקיע את ראשו בגמרא, וכך היה לומד בבוקר בישיבת "מאה שערים" ואח"כ בישיבת "שער השמים" בהתמדה נפלאה, ועד כדי כך כשסיפר לו אחד ממקורביו בעת מלחמת השחרור, על הניסים הגלויים שאירעו, עמד הלאה משתומם כולו כשהבחין שרבי יהושע דוד אינו יודע כלל ממה שהוא סוה, והיה צריך להסביר ולספר לו על הערבים שהיו כאן וגירשום.. (הקדמה לספר דברי יהושע דוד על מנחות)

סיפר רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל: ליום אחד, אחרי תפילת שחרית ראיתי שנגש בחור אחד, מהמפולגים שבישיבה, אל רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל ובישר לו בשרוה טובה מאירוסיו אמש, ורבי יחזקאל בידכו בשמחה רבה במול טוב וכל טוב, אמר החתן הנ"ל: "אבקש ברכה מהרב שאוכל תמיד ללמוד בשקידה", וענה לו רבי יחזקאל: "מברכה שלי לא תוכלו ללמוד בשקידה, אלא רק זאת תזכרו תמיד, להתיישב תמיד וללמוד בלי הכנות, ואז תהיו תמיד שקדנים בתורה". (פניני רבינו יחזקאל)

משגיחה הרוחני דישבת קמניץ בירושלים רבי משה אהרן שטרן זצ"ל סיפר שפעם הזמין אותו איזה צעיר מהתלמוד תורה שעל יד הישיבה הגדולה דקמניץ, להשתתף בבר מצוה שלו. מאיזה טעם לא היה נעים לו לסרב, והסכים להשתתף. יום הבר מצוה היה יום גשמי עם סערות עזות ובקושי הגיע לשמחה שהתקיימה בשכונת קטמון הרחוקה. כשהגיע לבית הבחין במונית שעוצרת ליד הבית וקולו של איש זקן נשמע מבפנים; כנראה, הזקן ביקש שיעזרוהו לרדת מהמונית. הוא מיהר אל המכונית ועזר לו. בצאתו מן המונית ראה שוב איך שהאיש פוסע את פסיעותיו בקושי אל בית השמחה. פתאום הבחין שהזקן לא היה אחד מרבי חיים שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר בירושלים. אותו היום היה יום עמוס בעבודה בשביל ראש הישיבה כי התקיים עצרת הספר על רבי מגדל זקס, חתנו של החפץ חיים ששימש קודם המלחמה כראש ישיבת ראדקין, ורבי חיים היה ראש המספידים. כמו כן, בשעות הערב אמר רבי חיים שיעור קבוע לבני הישיבה, וכידוע, התאמצותו בשיעוריו מיצו את כוחותיו מאד. המשגיח פנה אל ראש הישיבה לדעת מה ראה על ככה להשתתף אישית בשמחה זו. "אסביר לכם את הענין אמר רבי חיים. "אביו של הבחור הבר מצוה הוא מן המשתתפים הקבועים בשיחות המוסר בישיבה, והרגשות ענין של הכרת הטוב בעד טרחתו שהוא מטריח לבא מקטמון הרחוקה אך ורק לשמוע את שיחותי. החלטתי שבמדה שאדם מודד מודדנין לו, ואכיר לו טובה על ידי השתתפותי בשמחתו". אבל יסלה לי כבוד ראש הישיבה" טען נגדו רבי משה אהרן "הלא כל כך הרבה אנשים משתוקקים לשמוע את שיחות המוסר של ראש הישיבה עד שאין אפילו מקומות עמידה, ומי שכן מסתדר, מרגיש כעשיר גדול שהצליח לתפוס מקום. אז איזה ענין של הכרת הטוב מגיע לאיש בעד השתתפותו?" רבי חיים הסביר לו שצבור שלם היא בעצם הרכב מהרבה אנשים פרטיים. וכמו שפרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, כמו כן יהודי אחד ועוד אחד ועוד אחד מצטרפים לגוש שלם שנקרא צבור, ובלי היחיד, הלא אין צבור. וכבר הורונו חז"ל ש"צדיקים ממנם חביב עליהם יותר מגופם", ולכן חודרים אפילו על פכים קטנים, כמו כן יש להחשיב את כל יחיד ויחיד אפילו הוא חלק מצבור גדול. "אם אביו של הבר מצוה לא היה משתתף וכן עוד אחד ועוד אחד לא היו משתתפים, אז למי הייתי מוסר שיחות, לקירות?" שאל רבי חיים. "בלי כל אחד מהיחידים האלה היה העולם חסר היראת שמים שיוצא משיעורי מוסר אלו. האם לא ראוי שאחזיק לו טובה בעד זה?" (במעלות קדושים וטהורים)

פרשה ופירושה

לקט פירושים על פרשת השבוע

זאת חקת התורה: לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה "חקה" גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה (רש"י). יש להתבונן מדוע באמת הקב"ה הטיל עלינו מצוה שכזו ללא שום טעם והעמיד אותנו במצב שכזה שאומות העולם ישאלונו מה הטעם יש בה? והענין יובן על פי משל: איש בור ועם הארץ עלה לגדולה והתברך בעושר ובנכסים רבים, וכתוצאה מכך הצליח לשדך את בתו עם בנו של רב העיר. לאחר החופה חש אבי הכלה שאין מחותנו הרב מעוניין להאריך איתו בשיחה, ואף משתמט מלהסב בחברתו בתירוצים שונים. שאל האיש את הרב: הרי כבר נעשינו ברוך השם מחותנים זה לזה: מדוע הנך משתדל בכל מיני דרכים להתרחק ממני? השיב הרב לשואל: נכון הדבר שהנני מחותנים, ועל כך יש מקום להביע השתוממות ופליאה, אך בודאי אינך צריך לתמוה על מה, שאין בינינו שפה משותפת והבנה בענינים שונים... והנמשל, הקדוש ברוך הוא התקשר עם בריה פחותה עם בשר ודם ונתן לו תורה חמודה, ואנו לתומנו חושבים שמכיון שנעשינו מחותנים עם השם יתברך בקבלת התורה, עליו לגלות לנו טעמי המצוות. אך אין הדבר כן, אלא אדרבא עלינו להתפלא איך זכינו שהשם יתברך בכלל התקשר עמנו. ולכן אין לנו בכלל לתמוה מדוע נעלמו מאתנו חלק מטעמי המצוות (אהל יעקב).

וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא: החפץ חיים היה אומר כי כאן רמזה התורה, על הפה של האדם כשם שכלי חרס אם אין צמיד פתיל עליו הטומאה חודרת לתוכו ומטמאתו. כך האדם אם אינו שת לבו להחזיק פיו נצור בשעת הצורך ואינו דואג להתקין גדר וסיגן לשמור לשונו. הטומאה בוקעת בו ומטמאתו. (שלי אורח)

ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על גס והיה כל הנשף וראה אתו והיכתב רבי חיים מולאזין ז"ע: "ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינים ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו, ולא יעשו רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר, הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח או רצון בעולם, ומשעבד ומרבק טוהר מחשבתו רק לארון יחיד ביה, כן יספיק הוא ית' בידו, שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם". וזהו ענין יעשה לך שרף, ואמרו בזמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם היו מתרפאים (ר"ה כט). רצונו לומר כשהסתכלו כלפי מעלה להנחש השורף והתבוננו בכחו הרע, עם כל זה בטלוהו מלבם ולא השגיחו על כחו הנורא, ושעבדו לבם באמת לאביהם שבשמים בלבד, היו מתרפאים". (נפש החיים)

ונצנעך אל ה' וישמע קולנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים: ורש"י פירש: "מלאך - זה משה" וכו' שואל ן רבי זלמן סורוצקין זצ"ל: משה רבינו הענין מכל האדם, מכתיר את עצמו, כשהוא שולח שליחים למלך אדום, בתואר מלאך? והירץ על על פי מעשה שהיה עם רבי אבלי פוסבולר זצ"ל, שראה באחד הימים עגלון שלעגלתו רתומים פרה וסוס. מיד העיר לו רבי אבלי שהוא עובר על איסור תורה - כלאיים בבהמה. אך העגלון התעלם מדבריו ולא הסכים להפרידם. פנה אליו רבי אבלי והזהירו: "הידעת מי אני ומי הוא המדבר אליך, אני הוא הרב היותר גדול שבויילנא, ושמי הולך בכל המדינות, ותיכף, כאשר נבוא לוויילנא, אכריז עליך נידוי ושמתא". העגלון נבהל, התיך את הפרה מהעגלה.. הרי לנו שרבי אבלי, מכריז על עצמו שהוא הרב הגדול ביותר בכל האזור, כדי להפריש יהודי מאיסור, וידע שרק כך ישמע לו. אף משה רבינו, חפץ להזהיר את מלך אדום בדבר שיש בו ממש והכתיר עצמו בתואר מלאך, שמא כך יוכל לשכנעו לתת לישראל מעבר בגבולו.

סיפור מההפטרה

וְתָקַי עַל יַפְתָּח רוּחַ ה' אִיִּד שְׂמוּאֵל בֶּר נַחֲמַי אִמֵּר רַבִּי יוֹנָתָן שְׁלֹשָׁה שָׂאֵל שְׂאֵל שְׂאֵל כְּהֹנֵן לְשָׁנִים הַשְּׂבִיבוּהוּ כְּהֹנֵן לְאֶחָד הַשְּׂבִיבוּהוּ שְׂאֵל כְּהֹנֵן וְאֵל הוּן אֲלִיעֹזֵר עֶבֶד אֲבָרָה וְשֹׂאֵל בֶּן קִישׁ וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי. (תענית דף ד.) סיפור רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על יהודי ירושלמי שסיפר מעשה נפלא ובו תיאור מרגש כיצד ניתן בראייה נכונה לקרב יהודי לבורא עולם: יתמיד רציני להשפיע על קרוב משפחתו שיתקרב ליהדות, אך ללא הועיל. במשך שנים ניסיון להשפיע עליו שישינה את אורחות חייו, אבל הוא סירב בעקשנות לשמוע והתרחק וברח מכל דבר שבקדושה. גם כאשר נפטר אביו, עשה רק את הפעולות המינימליות: ישב "שבעה", אמר קדיש פה ושם, והמשיך את חייו כהרגלו ולא אבה לשמוע על שינוי דרך. אחרי כמה שנים נפטרה אימו. והנה, מספר חודשים לאחר מכן התפלאנו מאוד להיתקל בו כשהוא חבוש כיפה גדולה לראשו ומצהיר שהוא מתפלל יום-יום, שומר על כשרות, שבת "ואני בדרכי לשמור את כל המצוות של השם יתברך", אמר. לא ידענו מה קרה ומה ומי השפיעו עליו, הרי גם אנחנו ניסינו השתדלנו במשך כל השנים להשפיע עליו אז מה קרה לפתע? והנה נודע הדבר. הוא עצמו, קרוב המשפחה סיפר לנו מה עבר עליו וכך סיפר: "בתום שבעת ימי האבל על אימי, ניגש אלי אחד מקרובי המשפחה, יהודי חרדי ונעים הליכות, ואמר לי: 'האם הינך רוצה לעשות דבר פשוט וקל לעילוי נשמתה של אימך עליה השלום?' 'אני נדלקתי מהמושג 'דבר פשוט וקל', ובר-במקום השבתי: 'אני מוכן' וכי מי לא יהיה מוכן לעשות משהו קל לעילוי נשמת אימו?' הוא אמר לי שמדי יום ישישי, טרם כניסת השבת, אכבה את המנורה במקרה כדי שכשאפתח את המקרה בשבת, לא תידלק המנורה. 'את שמירת השבת הזו תקדיש לעילוי נשמת אימך, אמר לי הקרוב. 'והסכמתי. כך עשיתי. בכל יום ישישי, בהתקרב זמן השבת, כיביתי את מנורת המקרה וידעתי שאני עושה זאת לעילוי נשמת אימי. היש דבר קל מזה?' אבל לא עברו שלוש שבתות עד שהתחלתי לשאול את עצמי: אם אינך מודליק את מנורת המקרה - מדוע הינך מודליק את המנורה בחורף-ניסיתי לדחות את השאלה הזו שפיעפה בתוך מעיי, אבל לא עוד לי כלום. כיוון שאני אדם הפועל על פי כללי ההגיון, המשכתי כל העת להטיף לעצמי ולומר: 'אם אינך מודליק את מנורת המקרה, אסור לך להדליק גם את המנורה בחורף הבית'. עד שהומנתי... השמלאי שיתקן שעון שבת בביתי, כדי שאוכל להימנע מהדלקת האור בחורף-יוזא... הגיע תור הדין. ואחר כך תור הרכב, 'אם אינך מודליק את המנורה במקרה והמנורות בחדרים כיצד אני מרשה לעצמי להדליק את המכשיר ההוא? ואיך אני מודליק את הרכב בשבת?' כך הפסקתי בהדרגה גם את ההאזנה לרדיו. ואת הנסיעה ברכב" וכך פתחתי בתהליך עקבי של מחיקת עוד חילול שבת ועוד חילול, ועוד חילול עד שהצלחתי, בס"ד, להתנזר כמעט מכל איטורי השבת. 'יוזא... בליל שבת אחד התחיל לשעמם לי... רדיו אינני מודליק, ברכב איני נוסע, אז מה עושים? ברנע הוא נזכרתי שבסמוך מאוד לביתי נמצא בית-כנסת. קמתי והלכתי לשם. המתפללים והרב קיבלוני במאור פנים. גם הם לא ידעו על מה ולמה באתי להתפלל, אבל הבינו שדבר-מה עבר עלי והם ערכו לי קבלת פנים נעימה במיוחד. 'אחרי התפילה, בה הרגשתי התעלות מיוחדת, ניגש אלי הרב והזמין אותי לאכול את סעודת השבת בביתו. 'הסעודה עברה בהתעלות רבתי ומיד לאחריה יצאתי עם הרב לאמירת השיעור הקבוע שלו בבית-הכנסת. הרב הושיבני לידו והשיעור גם הוא עבר בהרגשה רוחנית נעלה. 'וכך, כמים קרים לנפש עייפה, החיליתי לקבל עלי עול מצוות והפכתי לבעל תשובה גמור. 'יקרוב המשפחה החרדי, שהיה 'אחראי' לכל הסיפור ובמשפט אחד חכם שלו הצליח לשכנע את האיש לעשות דבר קל לעילוי נשמת אימו, כלל לא ידע שהמשפט שלו פעל כל כך הרבה... הרי לנו, - 'מסיים היהודי הירושלמי את סיפורו - 'כוחו של משפט אחד וכוחה של מנורה אחת קטנה במקרה! כי כשהקב"ה רואה שהאדם רוצה להתקרב אליו באמת, אפילו בדבר קל, הוא אינו זקוק בשל כך להפוך את השמים והארץ. די במנורה קטנה במקרה הביטי להביא את האדם למהפך שמיימי שכזה, שהופך אותו ואת כל משפחתו מרע לטוב ומשאיר לו אחרית ותקווה עד סוף הדורות...'(קול ברמה)

ועל הכל...

"פרפראות"

מעשה בראובן שביזה את שמעון ברבים כשפידסם עליו שהוא גנב, אמר לו הרב שהוא צריך לפייסו ברבים, שיעלה אפוא בשבת על הבימה ויפייסנו ברבים. ואכן בשבת עלה ראובן על הבימה, נתן דפיקה, ואמר בניגון של תמיהה רבתי: שמעון לא גנב ??? ותהום כל העיר. קרא הרב לראובן לנזוף בו, אמר לו: עשיתי מה שהרב ביקש, עלייתי והכרזתי "שמעון לא גנב", אינני חזן, ואינני מבין במנגינות... (לק"ש)

"ענין של טעם"

טעם למה שנהגו שהתיבה, היא במרכז בית הכנסת, וכל העם מסובבים אותה. משום שאנו מדמים זמן קריאת התורה לזמן קבלת התורה מסיני, ובמעמד הר סיני, היו ישראל מקיפים את ההר סביב, והתורה באמצע, על גביהם. ולכך מעמידים את הבימה במרכז, וכל העם עומדים מסביב. (שרית יהודה יעלה למהר"י אסאד ח' ארי"ח סי' ג')

"מפי כתבם"

לעיתים מרוב עיסוקו באיזה ענין, שוכח האדם את המטרה הבסיסית והעקרונית לשמה הוא טורח כל כך. משל למה הדבר דומה? לאחד שפותח עסק. יש תחרות גדולה והוא רוצה לשבור את השוק. הוא קונה הרבה סחורה בזול ומוריד את המחירים. לשם כך הוא זקוק כמובן לכסף, אז הוא לווה מהבנק. הוא מסתבך, הבנק לוקח ריבית, ועד שהוא מתחיל למצוא איזשהו מוצא, בא משהו אחר ומוריד את המחירים עוד יותר... העסק מחזיק מעמד חודשיים-שלושה עד שהוא פושט את הרגל. שואל אותו חברו: "מה קרה שפשטת את הרגל?" והוא עונה - "עשיתי טעות, לא חישבתי את ההוצאות וההכנסות כראוי, טעיתי בחישובים". נו, אפשר להבין שאדם עושה טעויות. לעומת זאת, אם הוא יענה: "הפסדתי כי מרתתי בזול", וכשחבירו ישאלו: "למה מרתת בזול?" הוא יענה לו: "בעצם שכחתי שאני בא להרוויח כסף, חשבתי שפתחתי את החנות כדי לחלק מוצרים לשכנים... תשובה כזו לא יכולה להתקבל בשום אופן - איך אפשר לשכוח כזה דבר?! אדם שפותח עסק כל מטרתו היא להרוויח כסף! איך אפשר לשכוח את המטרה לשמה הוא פותח את העסק? זאת המשל הזה עלינו לזכור בכל צעד ושעל בחיינו! "עסק החיים" שלנו - לשם מה אנו חיים, את זה אסור לשכוח אפילו לרגע! עלינו לדעת מהי המטרה שלנו ולא לשכוח אותה אפילו לרגע! אלו בעצם דברי בעל המסילת-ישרים פותח בהם את ספרו: "יסוד החסידות ושורש העבודה... שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו"... היסוד מהי היהדות, ולשם מה, כביכול, "פתחנו את העסק", נכתב בתורה עוד לפני מתן תורה. עם היסוד הזה הקב"ה התחיל לפני הכל. עוד בטרם נתניתו לנו את התורה, הוא הציב לפנינו את המטרה והתנאים של "העסק" - הברית - בינינו לבין הקב"ה. ועל כך ענה עם ישראל קול אחד - "כל אשר דבר ה' נעשה". קבלנו את השותפות. התורה כוללת הרבה מצוות והרבה פרטים, וכשאחד שוכח את אחד הפרטים, אמנם אסור לשכוח וזה חמור מאוד שאדם שוכח, אבל זה עדיין לא כמו מי ששוכח את היסוד לשם מה הוא נכנס לברית - אדם ששוכח את היסוד, הרי הוא כבעל עסק שלא יודע את המטרה שלו. (רבי שמשון פינקוס זצ"ל)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן בתענית ציבור שמתחיל מעלות השחר, שהאדם יהיה אסור באכילה מהלילה שלפני התענית?

תשובה: אם ישן שינת קבע בלילה, אין לאכול בלילה שלפני תענית אחר שישן שינת קבע, אלא אם כן עשה תנאי קודם השינה, בין בפה ובין במחשבה שיוכל לאכול אחר כך (שריע ארי"ח תקס"ד א' ועיין במשנה ברורה שם)

מפתגמי אור' יתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות בדרכה של תורה

אחרית קטטה חרטה. (מבחר הפנינים)

אין טוב ניכר אלא מתוך הפיכו. (הראב"ד)

מוטב שתהיה מנוצח מלהיות מנצח. (ספר חסידים)